

Adamczyk, Arkadiusz

Bogusław Miedziński (1891-1972) : biografia polityczna

Dzieje Najnowsze 32/2, 133-138

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AUTOREFERATY

Arkadiusz Adamczyk

Piotrków Trybunalski

Bogusław Miedziński (1891–1972). Biografia polityczna

Wśród osobistości, które w cieniu Józefa Piłsudskiego osiągnęły największy wpływ na bieg polityki państwowej w Polsce międzywojennej stosunkowo często pojawia się nazwisko Bogusława Miedzińskiego¹. Mimo iż zajmował on ważne stanowiska państwowe, próby nakreślenia zarysu jego biografii, nie licząc oczywiście wzmianek encyklopedycznych, pojawiały się do tej pory bardzo sporadycznie, najczęściej okazjonalnie. Miedziński jest oczywiście dostrzegany przez historyków zajmujących się okresem dwudziestolecia międzywojennego. Nierzadko również bywa wymieniany w literaturze wspomnieniowej. Nie można jednak kategorycznie stwierdzić, iż jest to postać, której działalność została dobrze poznana. Większość autorów wskazuje, że Miedziński od wczesnej młodości związał swe losy z osobą Józefa Piłsudskiego i wytrwał pod jego rozkazami aż do śmierci Marszałka w 1935 r. W okresie 1935–1939 związał się z otoczeniem Edwarda Rydza-Śmigłego. Uznawano go wówczas za jednego z najbardziej wpływowych polityków, doradcę Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych oraz czołowego ideologa Obozu Zjednoczenia Narodowego (OZN). Po klęsce wrześniowej, podobni jak całemu środowisku piłsudczyków, Miedzińskiemu dane było doświadczyć goryczy politycznej porażki. Po zakończeniu wojny osiadł na emigracji w Londynie.

W dysertacji starałem się możliwie szeroko odtworzyć życiorys Bogusława Miedzińskiego. W założeniach miała to być przede wszystkim biografia polityczna. Starałem się jednak ukazać Miedzińskiego również w jego życiu codziennym, jako człowieka posiadającego pasje i słabości, nie tylko jako polityka, lecz również przedsiębiorcę, prowadzącego bardzo dobrze prosperujący koncern prasowy. Postać Bogusława Miedzińskiego jest doskonałym materiałem dla historyka zakładającego, według określenia prof. Emanuela Rostworowskiego, napisanie „biografii szeroko pojętej”. Daje badaczowi okazję do zilustrowania czasów, w których przyszło żyć jego bohaterowi na tle życia jednostki, jak również pozwala ukazać człowieka

¹ Jest to autoreferat rozprawy doktorskiej, której obrona odbyła się na Uniwersytecie Łódzkim 6 lipca 1999 r. Promotorem pracy był prof. dr hab. Paweł Samuś, recenzentami zaś prof. dr hab. Kazimierz Badziak (Łódź) oraz prof. dr hab. Ludwik Mrocza (Kraków).

w klimacie danej epoki. Uprawianie biografii, jak pokazuje przykład życiorysu Bogusława Miedzińskiego, stanowi często okazję do wniknięcia w problemy pozostające nierzadko poza głównym nurtem zainteresowania historii politycznej, społecznej, gospodarczej itp. Stąd też prowadzenie badań biograficznych, szczególnie w historii najnowszej, gdzie wiele znanych postaci nie doczekało się własnej monografii, należy uznać za celowe, a nawet konieczne. Praca nad biografią Miedzińskiego umocniła mnie w tym przeświadczeniu.

W rozważaniach poświęconych politycznej działalności Bogusława Miedzińskiego postać ta stawała się przede wszystkim pretekstem do ukazania mechanizmów funkcjonowania specyficznej grupy polityków znajdujących się w najbliższym otoczeniu Józefa Piłsudskiego. Analiza twórczości publicystycznej pozwoliła ponadto na ukazanie wpływu, jaki jego artykuły wywierały na bieżącą taktykę obozu piłsudczykowskiego, jak również na opinię publiczną. Staralem się również odtworzyć atmosferę i elementy kultury politycznej polskiego dwudziestolecia międzywojennego.

Baza źródłowa jest znacznie rozproszona i niejednolita, co sprawia biografowi Bogusława Miedzińskiego dodatkową trudność. Najbardziej owocne okazały się poszukiwania badawcze w Archiwum Akt Nowych (AAN) w Warszawie oraz Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie. W przypadku AAN najwięcej informacji dostarczyła kwerenda zespołów Biura Sejmu RP, Prezydium Rady Ministrów, Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem oraz Obozu Zjednoczenia Narodowego. Owoce okazały się również badania akt Zofii i Jędrzeja Moraczewskich, Władysława Sikorskiego, Stanisława Kauzika, Polskiego Związku Wydawców Dzienników i Czasopism oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Bezcenne dane dla biografii Miedzińskiego znajdują się w Londynie. Archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego dysponuje bowiem teczką osobową ostatniego marszałka Senatu międzywojennej Polski, zawierającą m.in. dokumenty osobiste, korespondencję oraz rękopisy wspomnień i artykułów spisywanych na emigracji. Informacje tam zawarte w konfrontacji z materiałami zawartymi w kolekcjach: Przewrotu majowego, Władysława Pobóg-Malinowskiego, Józefa Piłsudskiego, Bohdana Podolskiego oraz Kazimierza Sosnkowskiego stanowią podstawowe źródło dla biografisty ostatniego marszałka Senatu międzywojennej Polski.

Bardzo pożyteczna okazała się również kwerenda materiałów Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie, gdzie przechowywana jestteczka akt personalnych Bogusława Miedzińskiego, pozwalająca precyzyjnie odtworzyć jego karierę wojskową, jak również uzupełnić informacje o jego działalności w II Oddziale Sztabu Generalnego. Kwerenda w Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego umożliwiła szerszą rekonstrukcję zachowań Miedzińskiego jako posła PSL „Piast” oraz PSL „Wyzwolenie”. W Archiwum Instytutu im. gen. Władysława Sikorskiego udało się natomiast odnaleźć dokumenty uzupełniające wiedzę na temat politycznej aktywności Bogusława Miedzińskiego w okresie dwudziestolecia oraz podczas II wojny światowej.

Nie sposób również nie wskazać braków w materiale źródłowym. Nie zachowały się przede wszystkim dokumenty Ministerstwa Poczty i Telegrafów za okres piastowania przez Miedzińskiego funkcji kierownika tego resortu. Ze względu na opracowywanie przez archiwistów udało się przeprowadzić jedynie częściową kwerendę akt Oddziału II Sztabu Generalnego. Nie zachowały się również archiwa redakcji „Gazety Polskiej” jak również przedsiębiorstw prasowych znajdujących się pod kontrolą Bogusława Miedzińskiego. Niemożliwa była również bezpośrednia kwerenda w Archiwum Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku.

W trakcie pracy nad biografią Miedzińskiego bardzo pożyteczne okazały się również poszukiwania bibliotecznie obejmujące działy rękopisów i zbiorów specjalnych. Spośród nie-

publikowanych do tej pory materiałów pamiętnikarskich najwięcej wiadomości dotyczących ostatniego marszałka Senatu międzywojennej Polski dostarczyły wspomnienia Henryka Dzendzla (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu); Wacława Bitnera (Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego — Dział Rękopisów), Juliusza Zdanowskiego (Biblioteka Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie) oraz Józefa Kozuchowskiego (Biblioteka Jagiellońska — Dział Rękopisów i Zbiorów Specjalnych). Należy jednak zaznaczyć, że H. Dzendzel, W. Bitner i J. Zdanowski należeli do grona politycznych przeciwników Bogusława Miedzińskiego, stąd też do informacji przekazanych przez nich, szczególnie w ich warstwie oceniającej, należy podejść ze znaczną ostrożnością.

Ważne materiały umożliwiające analizę poglądów Bogusława Miedzińskiego zawiera prasa, zwłaszcza pisma, w których pełnił obowiązki redakcyjne — „Głos Prawdy” i „Gazeta Polska”. Był on autorem kilkudziesięciu artykułów wstępnych i polemicznych. Część z nich ukazała się w wydaniu książkowym jeszcze w okresie międzywojennym. Pisma będące organami prasowymi politycznych oponentów przynosiły natomiast opinie głównych antagonistów Bogusława Miedzińskiego, zarówno na temat jego osoby, jak i treści przezeń głoszonych. Stąd też niezbędne wydało mi się odwołanie do takich dzienników, jak stołeczne: „Robotnik”, „Gazeta Warszawska” (od 1935 r. „Warszawski Dziennik Narodowy”), czy krakowski „Czas”. Bardzo ciekawym źródłem okazało się również „Słowo” wydawane w 1940 r. w Paryżu przez jednego z głównych oponentów Miedzińskiego — Stanisława Cata-Mackiewicza. Kwerenda wyżej wymienionych pism pozwoliła również wyrobić sobie pogląd na mechanizmy, którymi elity władzy posługiwały się w ramach walki propagandowej, jak również na rolę odgrywaną w tej materii przez Miedzińskiego.

Wartościowym uzupełnieniem bazy źródłowej były źródła drukowane. Najważniejsze z nich to opublikowane wspomnienia. Na pierwszym miejscu należy wymienić przede wszystkim pamiętniki spisane przez samego Miedzińskiego, publikowane na łamach paryskich „Zeszytów Historycznych”, doprowadzone jednak przez ich autora jedynie do roku 1921 r. Szereg informacji dostarczyły wspomnienia Henryka Grubera, Januarego Grzędzińskiego, Klaudiusza Hrabyka, Janusza Jędrzejewicza, Wacława Jędrzejewicza, Tadeusza Katelbacha, Macieja Rataja, Mariana Romeyki, Bernarda Singera, Jana Szembeka, Kazimierza Świńskiego, Wincentego Witosy. Nie sposób w tym miejscu nie wymienić również tak cennych źródeł, jak sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu oraz „Komunikaty Rządu na Miasto Stołeczne Warszawę”.

Bardzo cenna okazała się również relacja córki Bogusława Miedzińskiego, Anny Radomskiej, uzupełniająca przede wszystkim wiedzę autora na temat życia osobistego byłego marszałka Senatu.

Pomocne w przygotowaniu niniejszej pracy okazały się opracowania poświęcone dziejom obozu sanacyjnego, a zwłaszcza Andrzeja Chojnowskiego, Janusza Farysia, Andrzeja Garlickiego, Tadeusza Jędruszczaka, Jacka Majchrowskiego oraz Władysława Pobóg-Malinowskiego, a także historyków prasy: Andrzeja Notkowskiego, Andrzeja Paczkowskiego i Edwarda Rudzińskiego.

W konstrukcji pracy przyjęto układ chronologiczny, a w ramach poszczególnych rozdziałów chronologiczno-rzeczowy. Konstrukcję taką wymusiła przede wszystkim koncepcja pracy, w myśl której postać Bogusława Miedzińskiego miała być także pretekstem do szerszego naświetlenia wewnętrznych struktur, jak również mechanizmów funkcjonowania elity rządzącej Polską po maju 1926 r.

Praca składa się z sześciu rozdziałów. W czterech z nich przeważa wątek politycznej aktywności Bogusława Miedzińskiego.

Rozdział pierwszy poświęcony został wydarzeniom, które zadecydowały o obraniu przez Bogusława Miedzińskiego kariery politycznej. Przedstawiono w nim atmosferę domu rodzinnego oraz wczesne lata młodości. Przede wszystkim został on jednak poświęcony jego służbie wojskowej w Polskiej Organizacji Wojskowej, Legionach i Wojsku Polskim u boku Józefa Piłsudskiego. Szczególnie ważnym okresem w jego życiu była służba na stanowisku Szefa Oddziału II Ministerstwa Spraw Wojskowych. Stanowiła ona, w opinii współczesnych historyków, niezbędny element politycznej edukacji przyszłych polityków wywodzących się z otoczenia ówczesnego Naczelnika Państwa.

Rozdział drugi przybliży postać Bogusława Miedzińskiego w początkach jego kariery politycznej. Ukazuje go przede wszystkim jako rzecznika interesów Józefa Piłsudskiego w polskim parlamencie, w momencie gdy Marszałek odsunął się od życia publicznego i osiadł w Sulejówku. Ten fragment pracy jest również pretekstem do ukazania stopnia infiltracji stronnictw ludowych przez piłsudczyków oraz ukazania destrukcyjnej roli „parlamentarnego ambasadora” Józefa Piłsudskiego na forum komisji wojskowej. Przedstawia również Miedzińskiego jako jednego z wykonawców przewrotu majowego oraz prezentuje początki jego kariery dziennikarskiej.

W rozdziale trzecim przedstawiono okres najwyższego politycznego wyniesienia Bogusława Miedzińskiego za życia Józefa Piłsudskiego. Zaprezentowano w nim kulisy powołania i funkcjonowania Ministerstwa Poczty i Telegrafów pod kierownictwem Miedzińskiego, jak również przyczyny pozbawienia go tegoż urzędu.

Rozdział czwarty prezentuje poczynania Bogusława Miedzińskiego „zdegradowanego” do roli nieformalnego dyrygenta półoficjalnego organu prasowego rządu. Mimo politycznego umniejszenia Miedziński pozostawał członkiem, uznawanej za posiadającą największe wpływy w państwie, grupy „pułkowników”. W rozdziale tym przedstawiono jego udział w pracach parlamentarnych, szczególnie jako generalnego referenta budżetu, przewodniczącego sejmowej komisji wojskowej oraz współautora głównych tez konstytucji kwietniowej. Zaprezentowany również został jego udział w nieformalnych działaniach w polityce zagranicznej. Zaznaczona została ponadto jego działalność jako przedsiębiorcy, kierującego jednym z największych koncernów wydawniczych ówczesnej Polski.

Rozdział piąty przedstawia Bogusława Miedzińskiego jako współtwórcę i czołowego polityka Obozu Zjednoczenia Narodowego oraz jako ostatniego marszałka Senatu międzywojennej Polski. W okresie tym Miedziński uchodził za najbardziej wpływową osobistość w otoczeniu Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych — marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego. Z tego też względu w okresie późniejszym uznawano go za jednego z głównych odpowiedzialnych za katastrofę wrześniową w 1939 r. Miedziński był również postrzegany jako polityk, który przyczynił się do ożywienia w społeczeństwie polskim idei tzw. antysemityzmu gospodarczego.

W rozdziale szóstym zostały zaprezentowane losy Bogusława Miedzińskiego po wybuchu drugiej wojny światowej oraz ostatnie lata życia na emigracji w Londynie. Cechą charakterystyczną jego biografii w czasie trwania II wojny światowej było systematyczne dążenie do wstąpienia do armii polskiej we Francji, później w Wielkiej Brytanii. W okresie powojennym Bogusław Miedziński całkowicie odsunął się od życia politycznego. Niemniej jednak w 1954 r. jego funkcja „marszałka rozwiązanego Senatu” odegrała znaczną rolę w koncepcjach polityków polskich w Londynie, dążących do odsunięcia od prezydentury Augusta Zaleskiego.

W ostatnich latach życia poświęcił się wyłącznie pracy publicystycznej i historycznej. Był m.in. redaktorem drugiego wydania *Najnowszej historii politycznej Polski* Władysława Pobóg-Malinowskiego. Należał do założycieli Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie. Zmarł w Wielkiej Brytanii, przeżywszy 81 lat.

Praca nad biografią Bogusława Miedzińskiego pozwoliła w innym świetle przedstawić postać tego polityka, który, w mym głębokim przekonaniu, odgrywał bardzo ważną rolę w życiu politycznym polskiego międzywojnia. Rozległa kwerenda umożliwiła ukazanie niemal nieznanymi do tej pory elementów jego życiorysu — działalność w ruchu ludowym, uczestnictwo w przygotowaniach przewrotu majowego, karierę ministerialną czy też działalność na rynku wydawnictw prasowych. W znacznym stopniu udało się również odtworzyć losy Miedzińskiego po 1939 r., który to fragment jego biografii niemal zupełnie pozostawał nieznanymi. Analiza źródeł pozwoliła ponadto na weryfikację niektórych opinii dotyczących jego osoby, i to zarówno skrajnie negatywnych (W. Bittner, M. Romeyko, J. Grzędziński), jak również ukazujących go w nader pozytywnym świetle (W. Pobóg-Malinowski). W niektórych przypadkach niedostateczny bądź budzący zastrzeżenia materiał źródłowy nie pozwolił na ferowanie niepodważalnych wniosków i ocen. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim okresu po śmierci Marszałka Piłsudskiego. Niemniej jednak dostateczna liczba przesłanek umożliwiła postawienie nowych hipotez, pozwalających historykowi na dokonanie bilansu osiągnięć Bogusława Miedzińskiego.

Tak skonstruowana biografia stanowić miała również pretekst do ukazania bardzo specyficznego środowiska, jakim była niewątpliwie elita piłsudczykowska, sprawująca po przewrocie majowym władzę w Polsce. Należy zaznaczyć, iż na tle tego grona Bogusław Miedziński prezentuje się jako postać typowa. Podobnie jak inni prominentni piłsudczycy, od służby w POW, Legionach i Wojsku Polskim doszedł do najwyższych szczytów i godności państwowych. Stał się postacią powszechnie znaną, niemalże trwałym elementem międzywojennej konfiguracji politycznej. Już w dwudziestolecie nagromadziło się wokół niego wiele mitów i stereotypów, które następnie legły u podstaw nakreślonego na kartach szeregu pamiętników negatywnego wizerunku tej postaci. Szkalowany był, lecz jednocześnie wysoko oceniany przez głównych przeciwników politycznych. Podobnie jak u wielu innych piłsudczyków, na generalnej ocenie jego dokonań zaważyła klęska kampanii wrześniowej.

Można również postawić tezę, iż upadek Polski w 1939 r. sprawił, że Bogusław Miedziński był jednym z tych piłsudczyków, którzy przegrali najwięcej. Przegrał przede wszystkim jako patriota, który znaczną część życia poświęcił walce o wolną i niepodległą Polskę. Po wrześniu 1939 r. z jednego z najbardziej wpływowych polityków, w chwili dojścia do władzy przedwrześniowej opozycji, stawał się petentem, który daremnie domagał się prawa noszenia polskiego munduru i zmuszony był do znoszenia szykan i upokorzeń ze strony dawnych oponentów. Należy zaznaczyć, że przegrał nie tylko jako Polak i polityk. Przed wojną uznawany był powszechnie za stosunkowo dobrze sytuowanego człowieka, a przez przeciwników politycznych nawet za zamożnego. Znany był ponadto jako uczestnik biesiad w najszykowniejszych lokalach stolicy, wielbiciel polowania, brydża i szlachetnych trunków. Na emigracji w Londynie zmuszony był natomiast do zarabiania na swe utrzymanie fizyczną pracą na nocną zmianę w jednej z londyńskich piekarni. Należy podkreślić, że wszystkich swych życiowych porażek Bogusław Miedziński był głęboko świadom.

Wypada wyrazić żal, że nie udało się Miedzińskiemu ukończyć jego pracy pisarskiej. Gdyby, zgodnie z zamierzeniem autora, jego pamiętniki zostały doprowadzone do września 1939 r., mogłyby stanowić jedno z najciekawszych źródeł do dziejów Drugiej Rzeczypospoli-

tej. Wiele wątpliwości dotyczących jego osoby mogło zostać bezsprzecznie wyjaśnionych. Mimo znacznej wiedzy na temat losów ostatniego przedwojennego marszałka Senatu jego postać wciąż zapewne będzie fascynować badaczy historii najnowszej i wciąż pozostanie nie do końca rozwiązana zagadką. Podobnie zresztą jak wiele aspektów polskiego międzywojnia.